

VA SYD Via e-post samrad@vasyd.se

Yttrande över VA SYD:s samrådsunderlag 2024-10-01 samt kompletterande samrådsunderlag 2025-03-03 vid samråd enligt 6 kap. miljöbalken för projekt MAXIMA

1. Sammanfattning

Sveriges lantbruksuniversitet ("SLU") har både yttrat sig och deltagit i möten med företrädare för VA SYD gällande projektet avloppstunneln mellan Lund och Malmö ("Maxima"). SLU:s tidigare yttrande är daterade 2021-11-02, 2022-01-14 samt 2023-02-24. Företrädare för SLU har även, i den nu aktuella samrådsprocessen, deltagit i enskilda överläggningar med företrädare för VA SYD. SLU uppskattar detta initiativ av VA SYD men vill samtidigt framhålla att SLU:s företrädare inte har den kunskap som krävs för att kunna bemöta eller fullt ut bedöma den information som har presenterats av VA SYD vid dessa möten.

SLU:s grundläggande inställning är att den verksamhet som SLU bedriver i flera avseenden motiveras av ett särskilt samhällsintresse som VA SYD måste beakta i den fortsatta tillståndprocessen. Det är av yttersta vikt för SLU att det vid såväl anläggandet som vid driften av Maxima inte får föreligga någon risk för SLU:s forskning- och utbildningsverksamhet eller möjligheten att i oförminskad omfattning fortsätta bedriva dessa verksamheter. SLU utgår således från att VA SYD i den fortsatta processen och i tillståndsansökan beaktar vad SLU anför. Dessa påpekanden kan sammanfattas i följande punkter:

A) Jordbruksmark är ett nationellt intresse

Den mark som VA SYD önskar ianspråkta inom de av SLU ägda fastigheterna utgörs av produktiv jordbruksmark inom åkermark klass 10. Varje ianspråktagande av brukningsvärd jordbruksmark förutsätter att det inte är möjligt att ianspråkta annan mark för att tillgodose samma ändamål. Även i detta projekt måste VA SYD visa att dragningen av tunneln med tillhörande schakt inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. SLU saknar en tydlig motivering till varför intresset av att bevara den brukningsvärda jordbruksmarken i detta fall har fått stå tillbaka för dragningen av Maximas ledningar inbegripet de schakt som VA SYD planerar att lägga på eller i närheten av SLU:s jordbruksmark.

B) Den av SLU bedrivna forskningen är ett samhällsviktigt intresse

Marken där SLU bedriver sin verksamhet är inte enbart skyddsvärd på grund av dess status som brukningsbar jordbruksmark utan framför allt för att den är central för SLU:s forsknings- och utbildningsverksamhet. Som utvecklas nedan är denna forskning av avgörande samhällsekonomisk betydelse då den utgör en viktig del av svensk, men även internationell, lantbruksutveckling.

C) Risk för påverkan på grundvattnet, växttillgängligt vatten och sättningar i marken

En sänkning av grundvattennivån ökar risk för torkskador på de grödor som odlas i försöken och i lantbruksdriften, vilket riskerar att allvarligt påverka den forskning som bedrivs av SLU. En sänkning av grundvattennivån i området riskerar att få en direkt påverkan på mängden växttillgängligt vatten. En sänkt grundvattennivå innebär ett högre sugtryck på det växttillgängliga vattnet, d.v.s. en snabbare avtorkning av marken. Risker är särskilt höga vid torrår. För att SLU ska kunna fortsätta driva forskningsverksamhet och lantbruk måste grödornas tillgång till markvatten säkerställas både under bygg- och drifttiden.

Kopplad till frågan om hur vattnet i marken påverkas är även frågan om risken för sättningar i marken och förändringar i markens struktur. SLU kan inte acceptera en påverkan på marken som på något sätt försvårar förutsättningarna för att bruka den.

Baserat på det samrådsunderlag som SLU har tillgång till idag, kan SLU inte dra några slutsatser om vilka utredningar som vidtagits i fråga om projektets påverkan på nivåerna för grundvatten, tillgången

till växttillgängligt vatten och risken för sättningar i marken. Dessa frågor måste utredas vidare och redovisas i kommande miljökonsekvensbeskrivning.

D) Risk för översvämning

SLU vill också ha en redogörelse från VA SYD om eventuella risker för översvämning samt minskad dräneringskapacitet på omgivande fält i samband med anläggande av schakten och upplagring av schaktmassor från tunnelborrningen. Dessa risker måste utredas i den kommande miljökonsekvensbeskrivning.

E) Alternativa lokaliseringar, för såväl permanenta som tillfälliga ianspråktaganden

Det finns risk för att lokaliseringen av tunneln och de permanenta schakten med tillhörande arbetsytor kommer att få stora negativa konsekvenser för SLU:s verksamhet. Dessutom innebär såväl placeringen av schakten samt ytor för tillfälliga upplag av överskottsmassor att stora områden av brukningsvärd jordbruksmark ianspråktagas.

SLU saknar en utredning som beskriver alternativa lokaliseringar för schakten och upplag samt en motivering till varför dessa alternativ har valts bort och hur VA SYD beaktat olika samhällsviktiga intressen vid sådana ställningstaganden.

F) Även ett tillfälligt ianspråktagande har påverkan på den av SLU bedrivna och samhällsviktiga forskningen

Det är viktigt att VA SYD förstår att även tillfälliga ianspråktaganden av mark under projektets byggtid utgör en stor risk för en permanent negativ effekt på SLU:s forskningsverksamhet. Utöver de risker som SLU:s ser avseende projektets påverkan på tillgången till växttillgängligt vatten, ser SLU exempelvis en risk för att områden där arbeten genomförts eller som har använts för upplag, inte kommer att kunna användas för forskning på grund av packningsskador eller på grund av förändringar i markstruktur. Även om ianspråktagandet av mark endast sker för tillfälligt nyttjande innebär all sådan påverkan en risk för att marken för all framtid inte kommer att kunna användas för framtida försök, samt att de långa tidsserier av forskningsdata som byggts upp bryts med konsekvens att de vetenskapliga resultat som hittills erhållits, går förlorade. Denna typ av negativa effekter måste ses i perspektivet att SLU:s forskning är central för utvecklingen av framtidens hållbara

odlingssystem, som ska klara att försörja fler med mat och bioenergi i ett förändrat klimat.

G) Högupplösta kartor

SLU efterlyser även tydligare kartor i högre upplösning för att kunna analysera påverkan på SLU:s verksamheter, forskning är en verksamhet med hög mätprecision.

2. SLU:s verksamhet vid Alnarp och Lönnstorp – Forskning av världsklass

SLU bedriver vid Campus Alnarp och forskningsstationen Lönnstorp forsknings- och utbildningsverksamhet av yttersta världsklass.

SLU är ett av de högst rankade lantbruksuniversiteten i världen. Den forskning som bedrivs på åkermarken i Alnarp och Lönnstorp, och vilken betydelse dessa försök har för det svenska jordbruket i ett långsiktigt perspektiv, har även beskrivits i tidigare yttranden. SLU vill ändå återigen understryka SLU:s verksamhet och dess betydelse för forskningen, det svenska jordbruket och dess hållbara omställning.

Den mark som planeras att ianspråkta permanent eller tillfälligt i samband med byggnationen av Maxima utgörs av mark där SLU bland annat bedriver forskningsverksamhet i form av olika typer av fältförsök. Genom att jämföra olika odlingsmetoder och grödor under kontrollerade förhållanden i fältmiljö, ofta under lång tid, kan den bästa praktiken utformas och förmedlas till lantbrukare, studenter och beslutsfattare. Ett flertal av de regler och rekommendationer som kommer från olika myndigheter gällande sådd, gödsling, markbearbetning, dränering, ogräsbekämpning, kalkning och andra odlingsåtgärder baseras på resultat från SLU:s fältförsök.

En del av forskningen utgörs även av s.k. långliggande fältförsök och fältlaboratorier med parametrar som ställts in för behandling under många år. Markens processer är långsamma och det kan krävas tidsserier på tjugo år eller mer för att kunna se vilken långsiktig påverkan olika åtgärder har eller hur åtgärdernas effekt påverkas av klimatet. Data och material från sådana försök har använts i doktorsavhandlingar, examensarbeten och har även publicerats i många internationellt publicerade vetenskapliga artiklar.

Lönnstorps forskningsstation fokuserar på forskning kring utformning och utvärdering av hållbara odlingssystem inom jordbruket. Forskningsstationen sköter ca 45 vetenskapliga projekt om året. Under 2024 publicerades 12

vetenskapliga artiklar där Lönnstorp försöksstation varit inblandad. Stationen anordnade även 8 fältvandringar, och 10 olika universitetskurser använde stationen eller dess personal under 2024.

Lönnstorp ingår även i det nationella och statligt finansierade infrastrukturprojektet SITES (Swedish Infrastructure for Ecosystem Science).¹ I detta projekt ingår nio svenska forskningsstationer med det gemensamma målet att bidra till förståelsen av långsiktiga interaktioner mellan samhälle och miljö. En av de infrastrukturer som ingår i SITES är SAFE.² SAFE är en unik infrastruktur, som täcker en yta på ca 14 ha och som ger forskare tillgång till att jämföra och studera fyra helt olika agrara odlingssystem. SAFE har redan använts av forskare från SLU men även från andra, såväl svenska som utländska universitet såsom Stockholm och Lunds universitet samt Trier University (Tyskland), University of Hohenheim (Tyskland), University of Liege (Belgien), University of Santiago de Compostela (Spanien) och Columbia University (USA). Från SAFE har det redan publicerats ett flertal vetenskapliga artiklar.

Skulle den infrastruktur som är uppbyggd vid Lönnstorp påverkas skulle detta förutom rent ekonomiska förluster resultera i att man mister många års forskningsdata. Även för SAFE är tidsaspekten mycket viktig eftersom de processer som studeras är mycket långsamma. Det tar ofta många år innan några mätbara förändringar kan detekteras.

¹ <https://www.fieldsites.se/>

² <https://www.slu.se/institutioner/biosystem-teknologi/forsoksanlaggningar/sites-lonnstorp-research-station/sites-agroekologiska-faltexperiment-safe/>

Figur 1- Visualisering av infrastrukturen SAFE och de olika odlingssystemen.

Figur 2- Röda markeringar visar ungefärlig placering av studieområdet SAFE i förhållande till den planerade dragningen av tunneln.

3. SLU:s område är särskilt utpekat i översiktsplanen och utgör ett riksintresse för kulturvård

Universitetsområdet vid Alnarp och Lönnstorp med tillhörande jordbruksmark är inte bara av stor betydelse för nationell och internationell forskning inom lantbruk och livsmedelsproduktion. Utvecklingen av universitetsområdet är även av central betydelse för stads- och näringslivsutvecklingen i Lomma kommun. I översiktsplanen för Lomma kommun framgår att kommunen har stora planer för universitetsområdet i Alnarp, där man vill skapa ett ännu attraktivare besöksmål för studenter med en tillhörande science park för gröna näringar.³ Utvecklingen av området har konkretiserats genom kommunens planprogram för Alnarp där all utveckling av campusområdet sker i nära samarbete med SLU.⁴ I den kommunala planeringen är således SLU:s mark prioriterad för att tillgodose universitetens behov vilket innebär att utbildnings- och forskningsverksamheten ska ges bästa möjliga förutsättningar för att fortsätta att växa i Alnarp.

³ <https://lomma.se/bygga-bo-och-miljo/oversiktsplan-och-detaljplaner/oversiktsplan/samtliga-dokument-till-oversiktsplan-2020.html>

⁴ <https://lomma.se/bygga-bo-och-miljo/oversiktsplan-och-detaljplaner/planprogram/planprogram-for-alnarpsområdet.html>

Området omkring Alnarp utgör även ett kulturhistoriskt riksintresse. Centralt för detta riksintresse är att området under en mycket lång tid har använts inom SLU:s försöks och utbildningsverksamhet med bevarande av universitetets institutionsbyggnadsbestånd och det öppna odlingslandskapet. Bevarandet av kulturmiljön möjliggörs av SLU:s kontinuerliga forsknings- och utbildningsverksamhet på platsen. Eftersom SLU:s brukande av miljön är själva kärnan för bevarandet av områdets kulturvärde, är det av stor vikt att SLU:s förutsättningar att framgent bedriva en ändamålsenlig verksamhet inte äventyras.

Mot denna bakgrund ifrågasätter SLU också om VA SYD på ett tillräckligt grundligt sätt övervägt områdets miljömässiga gestaltning vid lokaliseringen av schakt 32, som planeras läggas på den odlingsmark intill Sundsvägen som utgör infartsväg till campusområdet. Schaktet förfular inte bara området utan riskerar också att påverka förståelsen av landskapets historiska kulturmiljö. Som utvecklas under punkten 6 anser SLU att schaktet behöver förläggas till en annan plats.

4. Ianspråktagande av bruksningsvärd jordbruksmark

Utöver den påverkan som projektet kommer att ha på SLU:s forskning så vill SLU också understryka att den mark där tunneln och de permanenta schakten planeras att förläggas utgörs av produktiv jordbruksmark inom åkermark klass 10.

Som framgår av 3 kap. 4 § MB får bruksningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om detta behov inte kan tillgodoses på ett tillfredställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. För att bruksningsvärd jordbruksmark ska anses vara ianspråktagen så krävs det inte att marken ianspråktagas permanent eller att den påverkas på ett sådant sätt att marken överhuvudtaget inte går att bruka. Det är tillräckligt att den anläggning eller åtgärd som planeras väsentligt försvårar brukandet av marken.

SLU ser en risk för att anläggandet av tunneln och de permanenta schakten i anslutning till jordbruksmarken kommer att påverka markens bördighet, dränering och vattenhållande förmåga. Detta påverkar markens långsiktiga produktionsförmåga avsevärt och därmed förutsättningarna att bedriva ett effektivt jordbruk på marken. Markpackningsskador i alvsiktet är mycket långsiktiga och svåra att återställa.

Om förändringarna i marken och grundvattnet gör att jordbruksmarken inte längre går att bruka på ett effektivt sätt, till exempel på grund av försämrad produktionsförmåga, menar SLU att ianspråktagandet av jordbruksmark i praktiken kommer att omfatta större arealer än de permanenta schakt som i dagsläget har presenterats i samrådsunderlaget.

Mot denna bakgrund är det SLU:s generella inställning att tunneln ska ges en annan dragning som inte riskerar att påverka förstklassig jordbruksmark. I annat fall behöver VA SYD på ett tydligt sätt redovisa vilka alternativa dragningar och platser för schakten som övervägts samt varför dessa alternativ har valts bort.

Som framkommit på möten mellan SLU och VA SYD, ifrågasätter SLU särskilt varför VA SYD har valt att lokalisera upplag och arbetsytor till jordbruksmark vilken dessutom används för SLU:s forskning (vilket beskrivs närmre nedan). Som framgår av samrådsunderlaget kommer maskiner, arbetsvägar och tillfälliga upplag att få en långsiktig påverkan på jordbruksmarken och förutsättningarna dels för att odla marken, dels för att bedriva forskningsverksamhet där. SLU återkommer till frågan om alternativa lokaliseringar i punkten 6 nedan.

5. Forskningsintresset ska beaktas i ansökningsprocessen

5.1 Legala utgångspunkter

Miljöbalkens (MB) regelverk vilar på den grundläggande principen om god hushållning med vår fysiska miljö. Principen om god hushållning framgår bland annat av 3 kap. 1 § MB av vilken framgår att mark- och vattenområden ska användas för de ändamål som de är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företrädare ska ges till sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning med marken.

När det gäller mark som används för studier inom ramen för forskning så är detta intresse inte särskilt utpekade i 3 kap. MB. Detta innebär dock inte att forskningsintresset väger lättare i samhällsplaneringen än andra allmänna intressen. Tvärtom har den svenska lagstiftaren ansett att forskningen i vissa fall har så stor betydelse för Sverige att enskilda projekt ska kunna tillförsäkras särskilt skydd direkt på grund av det vetenskapliga intresset. Enligt lag (2006:449) om skydd för störningskänslig forskning så gäller enligt 2 § att den som utför en åtgärd som i det enskilda fallet kan störa ett samhällsviktigt forskningsprojekt, vidta försiktighetsåtgärder för att motverka störningar. I vissa fall kan det dessutom bli aktuellt att inrätta

särskilda skyddsområden för att förutsättningarna för att bedriva långsiktiga forskningsprojekt ska tillgodoses, se 3 § i ovan angiven lag. Lagen har hittills framför allt används för strålningskänslig forskning, till exempel rymdforskning, men inget hindrar att den även tillämpas på långsiktiga studier som vidtas i markområden (jfr. vad som sägs om till exempel forskning inom miljö i prop. 2005/06:69 s. 16). När det gäller behovet av att skydda forskning inom jordbruk och livsmedelsproduktion så är detta ett vetenskapligt område som, sett utifrån dagens samhällsutmaningar kopplat till bl.a. klimatförändringar, anses vara av särskilt stor betydelse för samhället. Följaktligen finns det särskilt starka skäl att prioritera och skydda sådana forskningsprojekt i samhällsutvecklingen.

Lagstiftarens utgångspunkt i fråga om verksamheter som har negativ påverkan på forskningsprojekt är att denna typ av störningar i första hand ska motverkas genom frivilliga överenskommelser mellan parterna och genom kloka hänsynstaganden i samhällsutvecklingen. Mot denna bakgrund vill SLU återigen understryka vikten av att VA SYD tar SLU:s synpunkter på allvar och är beredda att sätta sig in i, beakta och tillmötesgå forskningsverksamhetens behov.

5.2 Vilka risker innebär avloppstunnel Norr för SLU:s forskning

Baserat på samrådsunderlaget går det i dagsläget inte att dra några säkra slutsatser om hur SLU:s verksamhet och forskning kommer att påverkas av tunnelbygget eller den framtida avloppsanläggningen med de permanenta schakten.

De områden där SLU framför allt ser en risk för oacceptabel påverkan är dock följande:

- a) Risk för påverkan på växttillgängligt vatten, sättningar i marken, påverkan på grundvatten samt risk för översvämningar

Eftersom SLU bedriver forskningsverksamhet inom odling och livsmedelsproduktion, är vattenmängden i jordlagren (det växttillgängliga vattnet) av avgörande betydelse för odlingarna och därmed också för forskningsresultaten. En förändring av det växttillgängliga vattnet i ett försöksområde får inte bara direkt effekt för möjligheterna att odla marken, utan också för de studier som grundar sig på data från det aktuella området. Om odlingsförutsättningarna i ett visst studieområde förändras till följd av en onaturlig påverkan, kommer forskningsresultatet från det aktuella försöket inte längre att vara tillförlitligt. Det kommer helt enkelt inte vara

möjligt att dra några säkra slutsatser utifrån sådana data, med följd att forskningsresultaten riskerar att bli värdelösa.

Förutom förändringar i studieområdena kommer dessutom även odlingsförhållandena i de studieområden som påverkats av tunnelprojektet att skilja sig från odlingsförhållandena i de referensområden där någon påverkan inte har skett. Även detta får allvarliga konsekvenser för forskningen eftersom det inte längre går att jämföra data från ett studieområde med data från ett referensområde. Här vill SLU understryka att även en liten påverkan på odlingsförutsättningarna i ett forskningsområde får långtgående effekter för enskilda forskningsprojekt och därmed för hela SLU:s forskningsverksamhet.

Mot bakgrund av de risker som SLU beskriver ovan, behöver SLU veta *om* och i sådant fall *hur* anläggandet av tunneln och de öppna schakten m.m. kommer att påverka mängden vatten i jordlagren (det växttillgängliga vattnet) och därmed odlingsförhållandena för sådan mark som ligger inom projektets påverkansområde. Baserat på samrådsunderlaget kan SLU inte dra några slutsatser i dessa frågor idag. Av samrådsunderlaget kan SLU inte heller utläsa om det finns någon särskild risk för påverkan på den mark som hamnar inom avloppstunnelns tunnelkorridor, till exempel om tunneln på lång sikt utgör en risk för att marken ovanför och omkring tunneln dräneras på växttillgängligt vatten.

För att kunna bedöma projektets skadeverkningar för SLU:s forskningsverksamhet efterfrågas därför utredning som visar vilka risker anläggandet av tunneln och de öppna schakten får på det växttillgängliga vattnet i jordlagren, d.v.s. hur och om arbetena riskerar att såväl kortsiktigt som långsiktigt påverka SLU:s förutsättningar för att bedriva forskning på marken eller annars bedriva kommersiellt jordbruk.

I samrådsunderlaget anges att grundvatten kommer att ledas bort och att grundvattennivåerna kring schakten kommer att sänkas under byggskedet. Det framgår också att grundvattnet i anslutning till tunnelsträckningen kommer att påverkas i samband med anläggande av schakten och tunneldrivning. Utöver påverkan på grundvattnet *under själva byggskedet* kan SLU inte heller utesluta att avloppstunneln inklusive de permanenta schakten kommer att ha en bestående påverkan på grundvattentillgången också *efter det att arbetena har slutförts*. På sikt ser SLU ett behov av att utöka bevattningen av sina odlingar och driver för närvarande ett projekt för att ianspråka en äldre bevattningsbrunn för sina odlingar i Lönnstorp. Behovet av att lösa en långsiktig kompensatorisk bevattningskapacitet blir särskilt aktuellt om arbetena med och driften av tunneln och schakten leder

till en permanent påverkan det växttillgängliga vattnet inom påverkansområdet.

Mot denna bakgrund är det av central betydelse för SLU att projektets påverkan på grundvattennivåerna i området utreds och presenteras i en kommande miljökonsekvensbeskrivning.

Kopplat till frågan om projektets påverkan på grundvattnet är också risken för marksättningar och förändringar i jordens porositet. En förändring av jordens porositet skulle ha en negativ påverkan på förutsättningarna att bruka marken, och på samma sätt som för vattenhalter och grundvattenförekomst, riskera att påverka forskningsresultaten i enskilda projekt och i ett större perspektiv, SLU:s forskningsverksamhet. Inför ansökan efterfrågar SLU därför en beskrivning av vilka risker för marksättningar som finns på SLU:s jordbruksmark.

b) Restriktioner för användandet av marken ovanför tunnelkorridoren

SLU saknar information om vilka eventuella restriktioner för markanvändning som kommer att gälla för brukandet av marken ovanför avloppstunnelns korridor. Som framgått har SLU behov av att kunna använda sin mark för olika typer av jordbruk innefattande odling av träd och andra växter som på sikt kan utveckla djupgående rotsystem. Redan idag finns det flera träd (planterade i en allé) som löper ovanför den tänkta avloppsledningen. Dessa träd har djupgående rotsystem som riskerar att hamna nära avloppsledningen. Det finns även risk för skada på träden och deras rotsystem i samband med planerad tunneldrivning.

c) Ianspråktagandet av mark som används för forskning

Tillfällig påverkan

Av samrådsunderlaget framgår att VA SYD under byggprojektet tillfälligt kommer att ianspråka mark som idag utgör studieområden eller som annars är tänkta testbäddar för planerade forskningsprojekt. Behovet av mark under byggtiden avser dels arbetsområden, dels områden för upplag och schaktytor.

Till skillnad från sådana verksamheter som kan avbrytas för en viss tid och sedan återupptas, exempelvis konventionellt jordbruk, är det för SLU:s forskningsverksamhet just *kontinuiteten i markanvändningen* som är avgörande. Forskningsresultaten från de olika försöken bygger på data som samlats in under mycket lång tid. Skulle dessa studieområden ianspråkta eller påverkas, ens tillfälligt, så går de forskningsprojekt med koppling till

studieområdet förlorade. Även ett tillfälligt avbrott i växtföljden ger alltså en permanent påverkan på områdets potential som forskningsunderlag i framtiden. SLU poängterar att de studier och den jordbruksverksamhet som bedrivs i dessa områden påverkas i hög utsträckning även av tillfälliga upplag, framför allt genom packningsskador som uppstår i matjorden och/eller den underliggande alven samt risk för negativ påverkan på dränering och avvattning av tillfälliga ytor och omgivande åkermark.

I samrådsunderlaget skriver VA SYD att man avser utreda metoder för att återställa av jordbruksmarken efter arbetenas slutförande. Som beskrivs ovan är det i princip inte möjligt att återställa jordbruksmark som används inom forskning, bland annat eftersom de resultat som annars skulle ha erhållits från dessa projekt redan har gått förlorade. När det gäller tillfälligt nyttjande av mark under byggtid för upplag och vägar behöver sådana anordningar därför förläggas på mark som inte ingår i SLU:s forskningsverksamhet. Detta även om lokaliseringen av arbetsytor och upplag på annan plats leder till längre transportvägar i projektet.

Om ett ianspråktagande av SLU:s mark skulle visa sig oundvikligt måste VA SYD också beakta att värdet på den mark som ianspråktagas, oavsett om ianspråktagandet avser ett tillfälligt eller permanent brukande, inte kan värderas utifrån sedvanliga värderingsregler. Markens värde ska i stället baseras på de forskningsresultat eller pågående projekt som kommer att förstöras. Sammantaget måste såväl permanenta som tillfälliga ianspråktaganden av mark som används i forskningen vägas mot den olägenhet som intrånget innebär.

Tillfälliga nyttjanderätter måste således hanteras med försiktighet då marken inte kommer att kunna återställas till försöksmark, i alla fall inte under en mycket lång tid.

Permanent ianspråktagande av mark

Efter det att arbetena är färdigställda kommer VA SYD också att ianspråkta delar av SLU:s mark permanent. Bland annat genom placeringen av schakt 32 som enligt samrådsunderlaget ska förläggas till SLU:s åkermark. Som utvecklas nedan under punkten 6 (Alternativa placeringar) ifrågasätts den valda placeringen av schakt 32 av SLU då det bör finnas mark som är bättre lämpat för en sådan anläggning.

SLU har en lång historisk kunskap om sin jordbruksmark och har värdefulla historiska data för varje del av jordbruksmarken, oavsett om det aktuella markområdet för tillfället ingår i ett forskningsprojekt eller inte. Denna

kunskap om markens historiska användning är unik för det jordbruk som bedrivs av SLU då samma intresse för att samla in och bevara odlingsdata m.m. normalt sett saknas inom det kommersiella jordbruket. Vid avvägningen av vilken mark som ska ianspråkta för de öppna schakten ska även beaktas värdet av den kunskap som SLU över åren samlat in om det markområde som ianspråkta och betydelsen av den kunskapen för SLU:s framtida forskning. Långsiktig tillgång till stora arealer av historiskt dokumenterad jordbruksmark är avgörande för SLU:s framtida forsknings- och utbildningsverksamhet.

6. Alternativa placeringar

Dragning av ledning över mark som nyttjas för Lönnstorps forskningsstation

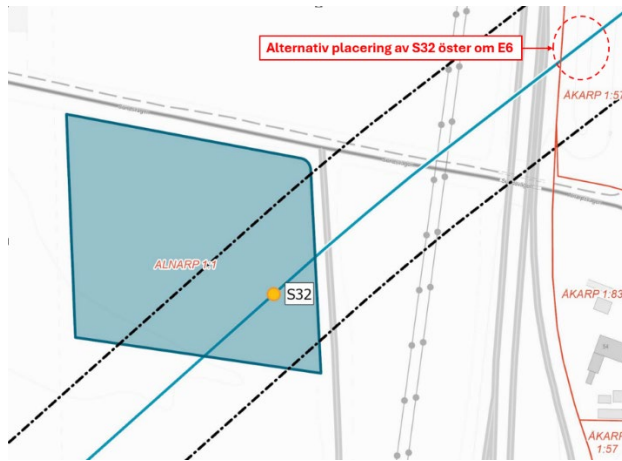
Mot bakgrund av de risker som SLU ser med projekt Maxima för SLU:s jordbruksmark och forskningsverksamhet, är det SLU:s generella inställning att avloppstunneln med tillhörande schakt bör förläggas på en plats där den inte riskerar att påverka SLU:s verksamhet. Initialt i projektet förespråkade VA SYD att tunneln, i anslutning till Lönnstorps forskningsstation, i stället skulle dras i närheten av järnvägsdragningen och på mark som inte omfattas av forskningsanläggningen. Med beaktande av de forskningsintressen och risker som SLU presenterat i detta och tidigare yttranden önskar SLU få ett klagörande som förklarar varför alternativet att dra ledningen längs järnvägen har valts bort av VA SYD.

Placeringen av schakt 32

Detta schakt har i tidigare presentation från VA SYD av den 2021-12-13 varit placerad på en yta mellan E6/E20 och en påfartsväg till E6/E20 från Alnarpsvägen/Sundsvägen. Den tidigare angivna placeringen, även om detta också utgörs av jordbruksmark ägd av SLU, är avsevärt mycket bättre än den nu presenterade placeringen. Den tidigare placeringen låg inom ett område som mycket sparsamt används inom den av SLU bedrivna forskningsverksamheten och markens placering mellan vägarna gör dessutom ytan svår att bedriva ett effektivt jordbruk på.

SLU har endast fått en muntlig förklaring till varför schaktet flyttades. SLU önskar därför en utförligare förklaring till flytten av detta schakt samt varför den bortvalda lokaliseringen inte tillgodoser behovet i fråga på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt.

Enligt SLU:s mening vore en annan alternativ placering av schakt 32 att förlägga schaktet till andra sidan E6 på sätt som beskrivs i figur 3 nedan. På så sätt undviker man att ianspråkta jordbruksmark för schaktet.

Figur 3 Alternativ placering av schakt 32

Val av markområden för upplag av överskottsmassor

När det gäller tillfälligt nyttjande av mark under byggtid för upplag och vägar bör, även om det kan medföra längre transportsträckor, sådana anordningar förläggas på mark som inte är en del av den av SLU bedrivna forskningsverksamheten. Även om ianspråktagandet av mark endast sker för tillfälligt nyttjande under byggtid så medför detta att den forskning som bedrivs på marken och de vetenskapliga resultat som kan erhållas från denna forskning går förlorad. SLU kan inte acceptera upplag av något annat än sådan matjord som är avsedd för att återföras till jordbruksmarken. Övriga massor måste hanteras och bortfraktas löpande under arbetena.

7. Yttrande över kompletterande samråd den 3 mars 2025

SLU ser positivt på att VASYD i delar har tagit till sig av SLU:s synpunkter gällande SLU:s behov av att bevara och skydda jordbruksmark som används inom universitetets verksamheter. Det framgår däremot inte av det kompletterande samrådsunderlaget om en etablering av arbetsområdet inom det rödmarkerade fältet kommer att ersätta tidigare angivet arbetsområde (blått område) eller om arbetsområdet i själva verket utökas till båda dessa ytor.

Som tidigare framförts är SLU:s grundinställning att all jordbruksmark är skyddsvärd och endast får ianspråktagas för att tillgodose väsentliga samhällsintressen. Att flytta arbetsområdet från den blåmarkerade ytan till

den rödmarkerade ytan innebär trots allt att den mark som ianspråkats är av sämre kvalitet och svårare att bruka än den marken på den blåmarkerade ytan. Detta är en betydligt bättre placering av arbetsområdet men även en flytt av själva schaktet till denna yta vore att föredra och bör därför utredas vidare. På samma sätt vill SLU att VA SYD fortsätter att utreda alternativa placeringar av schakt 32, exempelvis den plats som föreslås i figur 3 ovan, för att så långt som möjligt undvika onödig påverkan på brukningsvärd jordbruksmark.

8. Avslutning

SLU har i detta yttrande understrukt det nationella och internationella intresset av SLU:s forskningsverksamhet och särskilt den verksamhet som bedrivs på Alnarp och i anslutning till forskningsstationen i Lönnstorp. Även om SLU saknar den tekniska expertis som krävs för att säkert bedöma följderna av den planerade verksamheten, ser SLU att tunnelprojektet medför flertalet risker, inte bara för enskilda forskningsprojekt, utan för SLU:s verksamhet i stort. Som framgår av yttrandet måste därför de fortsatta utredningarna och ställningstaganden i processen beakta SLU:s verksamhet och även ske i dialog med SLU.

SLU ser mycket positivt på den dialog som VA SYD inlett med anledning av projektet och uppfattar att VA SYD har för avsikt att fortsätta planeringen i dialog med SLU. För att denna dialog ska fortsätta att vara konstruktiv behöver dock SLU ta del av den information och de utredningar som SLU efterfrågar i detta yttrande. Ett fullgott underlag i fråga om påverkan på SLU:s verksamhet utgör även en förutsättning för att SLU ska kunna bevaka sina intressen i den kommande processen. En del av detta arbete kan även behöva inrymma en utredning om hur befarade negativa konsekvenser för tillgången till växttillgängligt vatten kan hanteras via kompensatoriska bevattningsåtgärder som VA SYD genom ett civilrättsligt avtal med SLU åtar sig att anordna.

Beslut om detta yttrande har på uppdrag av SLU:s rektor fattats av universitetsdirektör Martin Melkersson efter föredragning av fastighetschef Peter Thorén. Innehållet har utarbetats av fakultetsdirektörerna Pär Aronsson och Håkan Sandgren, lantbrukschef Victoria Thuillier, driftledare Leif Bengtsson, fastighetsförvaltare Ellen Ekdahl, projektledare campusutveckling Alnarp Sara Kyrö Wissler och stationsföreståndare Lönnstorps forskningsstation Johannes Albertsson

Martin Melkersson

Peter Thorén